

TREMINTINUS

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS LEIDINYS

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

Nr. 15 (120)

1994 m. liepa

Prie apsisprendimo slenksčio

Liepos 16d. į neeilinį Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos suvažiavimą Kaune iš 190 delegatų atvyko 165. Suvažiavimo pirminkė Seimo narė V.Briedienė paaiškino suvažiavimo tikslą. Seimo priimtas įstatymas dėl partijų, politinių ir visuomeninių organizacijų verčia mus pasirinkti statusą. Sajungos prezidentas B.Gačauskas pabrėžė, kad Sajunga kairiųjų politinių jėgų atžvilgiu yra kraštutinė dešiniųjų organizacija. Būdami politinių kalinių ir tremtinių, turėtume Sajungai suteikti politinės organizacijos statusą. Liktu opitik viena problema - "mūsų žmonės, kurie šandien jau yra kitų politinių organizacijų ar partijų nariai, turėtų apsispręsti, kurioje norėtų pasilikti. Neturėtų būti palaidos balos". Vilniaus bendrijos tarybos pirmininkas V.Miliauskas informavo suvažiavimą, kad "bendrija, kurioje pusėje tūkstančio narių dėl laiko stokos naujų įstatų nesvarstė ir nepritaria tokiam pernelyg skubotam įstatui keitimui". Bendrija vijojo 18 delegatų atsiuntė tik tris īgaliotus stebėtojus. Sajungos Raseinių skyriaus tarybos pirmininkas A.Vizbaras ir jo kolega iš Alytaus S.Kizelavičius ryžtingai pastsakė už politinės organizacijos statusą. Bene jauniausias rajono skyriaus tarybos pirmininkas iš Pasvalio R.Rastauskas mano, kad partijų ir taip yra pakankama, "o rajone nuo pat Atgimimo pradžios visos dešiniuosios politinės jėgos buvo vieningos ir veikė bendrai. Dabar taip pat sudaryta dešiniųjų partijų koalicija. Dauguma tarybos nariai yra arba konservatorių, arba krikščionių demokratų partijų nariai. Neliks žmonių skyriuje". Jonavos atstovas E.Simanaitis žubėjojo, "ar šis žingsnis sustiprins dešiniųjų jėgų frontą, ar atvirkščiai - susilpnins".

Ne mažiau svarbūs ir kiti klausimai: ar "Tremtinys" netaps tik vienos partijos laikraščiu ir ar nesumažės jo populiarumas? Kuo iš principo skirtis mūsų programa nuo kitų dešiniųjų politinių organizacijų programų? Ar turėsime "savų" ekonomistų, stipresnių už G.Vagnorių,

E.Kunėvičienė? Pakeltus statusą, nelšvengiamai siaurėja veiklos barai. Neaptarti naujos politinės organizacijos idėjų perimamumo reikalai. Esame garbus amžiaus, ir mūsų fizinės bei intelekto galios anaipolt ne didėja. A.Kybartas iš Vilniaus pasiūlė apsvarstyti statuso klausimą rajonų ir miestų konferencijose. Kalbėtojo nuomone, labai nenaudinga bendram reikalui "išvysti iš Sajungos aktyvius narius, priklausančius kitoms partijoms".

Diskusiija neišstrutuliojo. Dauguma kalbėtojų emocingai reiškė pritarimą politinės organizacijos statusui ir tai patvirtino balsavimu (130 balsų už). Įstatai ir programma su kai kuriais pataisymais ir papildymais buvo priimti.

"Tremtinio" vyr. redaktorė V.Poderytė paragino platiinti mūsų laikraštį ir net komplektuoti jo numerius, nes čia yra daug nesenstančios medžiagos. B.Gačauskas ir V.Poderytė paaiškino, kad "Lietuvos kovų ir kančių istoriją" toliau leis mūsų Sajungos istorikų grupė.

Pasiibaigus suvažiavimui, jam pirminkavęs V.Stašaitis pasakė: "Iš visuomeninės organizacijos tapome politinę, tačiau ir toliau teiksimė socialinę paramą kitų partijų politiniams kaliniams ir tremtiniams".

Kita šio suvažiavimo pirminkė V.Briedienė suvažiavimo rezultatus taip apibendrino: "Mes svelkinsime kollegas Seime, jei jie perėis į mūsų organizaciją. Norėčiau, kad visi politinių kalinių ir tremtinių būtų vienoje politinėje organizacijoje. Nematau esminių skirtumų skirtinių viena dešiniųjų partiją nuo kitos. Bendrausime su visomis dešiniuosiomis jėgomis, kurių nuostatos rinkimose bus tokios, kaip ir mūsų, ir tikslai sutaps".

Seimo narys P.Jakučionis mano, kad "padarytas svarbus žingsnis, kuris dar gali turėti sunkių pasekmelių. Tikėkimės, kad taip nebus. Jeigu pasirodys, kad šandien priimtas sprendimas buvo ne visai tikslus, Sajunga galės bet kada sukvesti kitą suvažiavimą ar konferenciją ir patikslinti savo sprendimą".

Edmundas SIMANAITIS

TESTIPRONA DAINA SUNKUMUOSE

(Tėsinys. Pradžia Nr.14)
Marija Kruopienė Pelesos (dabar
Baltarusijos) lietuvių visuomenės
vetkėja (liepos 6-oji, Vilnius)

mas ir Baltarusijos pagėrių. Kultūra priklauso ir priklausys nuo mūsų pačių, nuo mokyklos ir mokytojų. Kviesimės svečius į

Floridoje, JAV (liepos 8-oji, Vilnius)

Dainavau 33 metus Člurlionio ansamblyje, kuriam vadovavo garsusis A.Mikulskis. Lietuvoje esu jau antrą kartą. Dalyvavau trijose Dainų šventėse: dvi vyko Čikagoje, o viena Toronte. Bet čia, Lietuvoje, vyksta kažkas nepaprastas! Jei pas mus susirinkdavo dešimt tūkstančių, tai atrodė labai daug. O čia - šimtą kartų dangu! Neįmanoma net įsivaizduoti, kad taip galėtų būti. Su Sibiro tremtinių reliketu bendrauti glaudžiai. Mes jų niekada nepamiršome, aukas įems rinkdavome.

Stasys Gudaitis, dainininkas ir dirigentas (liepos 8-oji, Vilnius)

Pirmai pokario (1946m.) sovietinė Dainų šventė paliko skaudžius prisiminimus. Daug dainų apie komunistų partiją, apie Stalinią, bet dar giedojome V.Kudirkos "Tautišką giesmę". Sovieti-

nio himno dar nebuvo. Mano šeima ir tėviškė jau buvo išardytą. Brolis partizanas, slapyvardžiu Šernas, spėju, žuvo lydėdamas "Tauro" apygardos vadą Mykola-Joną (slap.) prie Agurkiškių. Gyvenau bastydamasis per gimines. Prieklausiau "Tauro" apygardos Vytenio būrlui. Su gimnazijos dainininkais nuvykau į Vilnių. Apgyvendino Šnipiškių karineivinėse. Dabar ten vadinamasis Šiaurės miestelis. Liepos 21d. pusę septynių rytų Marijampolės mergaičių gimnazijos komisija atvedė tris civilius saugumiečius. Lageryje sunkiai susirgau. Pusantrų metų negalėjau vaikščioti. Draugai vakarais mane išnešdavo laukan. Susirinkę imdavome dainuoti. Tai gana įdomus chorinės kultūros relikvijos. Apie jų rašo kun. Jonas Žvinys savo knygelėje. Lageryje kilo sumanymas suburti lietuvių chorą. Mums neblogai sekėsi. Ypač sekmadienais, kai būdavo

mažiau lagerio valdžios. Užtraukdavome taip, kad girdėdavo už dviejų spygliuotos vielos užtvarą esanties Abėzės moterų lageris. Choro sukūrimo reikala smulkiai aptarėme. Kunigai pasitarė su ten pat kalėjusių vyskupu V.Ramanaušku. Jis, matyt, neprieštaravo. Susibūrė apie dvidešimt vyrų: Vladas Nasevičius, tada jau iškalėjės 13 metų, keturi kunigai, mūsų dirigentas Tadas Budraitis, Jonas Žvinys, solistas kun. Teodoras Jokubauskas, traukės sodriu baritonu, ir Kazimieras Pivorūnas. Iš jų jau né vieno nėra gyvo. Tadui Budraitui diriguoti padėdavau ir aš. Išdainavom visas patriotines dainas. Po Stalino mirties lagerio režimui šiek tiek sušvelnėjus, lagerio vadovybė leido dainuoti lietuviškai, nes mes turėjome Mažironio "Pavasario balsų" rusišką vertimą. Glavlitas leidotaigai galima. Lagerio valdžia (nukelta į 2 psl.)

Mūsų gyvenimas gana blan-

savo kraštą ir patys dažniau važinėsim. Mūsų būryje yra ir vaikučių ir senelių.

Albertas Korsakas, gyvenantis

1994m. liepa

TREMINTINYS

2

Norilsko Vyčių susirinkimo Rezoliucija

Sparčiai didėja Lietuvos Respublikos ekonominė ir politinė suirutė. Plinta korupcija ir organizuotas nustikalstamumas. Teismai organizuotus nusikaltėlius paleidžia arba skiria simbolines bausmes. Nesulaikomai plinta papirkinėjimai, kyšininkavimas. Neteisėtais išsidalijamas valstybės turtas. Iš žmonių taupoma įame banke atimta 90 proc. santaupė. Plinta alkoholizmas ir narkomanija. Valdžia į teisėtus žmonių pareiškimus nereaguojā. Dauguma gyventojų atsidūrė skurde.

Protestuodami prieš LDDP ir Seimo daugumos antivalstybinę ir antižmogišką politiką reikalaujame:

1. Nedelsiant pripažinti Lietuvos piliečių ir jų įpėdinių nuosavybės teises į prieš karą turėtą turą.

2. Panaikinti nekonstitucinius įstatymus bei vyriausybės nutarimus dėl nuosavybės teisių atstatymo.

3. Astatyti taupoma įame banke buvusius iki 1991 02 26 žmonių indėlius 100 proc.

4. Nedelsiant pakeisti LDDP statytinį Genocido tyrimo centro vadovą V. Skuodį, kuriuo mes nepasitikime.

5. Sugriežinti bausmes žudikams, plėšikams, sukčiams ir prievertautojams.

6. Išreiklauti iš Rusijos vyriausybės sumokėti už politinių kalinių ir tremtinų kategorinį darbą.

7. Aniliuoti įstatymą dėl pensijų padidinimo buvusiems striabams ir kitoms MVD darbuotojams.

Atgaivoi lašai

Pasaulio lietuvių Dainų šventės akimirkos tarsi gaičių lietuvių lašai atgaivino širdis. Ypač įspūdingos buvo šventinės kolonus, žygijančios Kauno ir Vilniaus gatvėmis. Tūkstančiai linksmų veidų, sveikinimų šūksnių, maršai, dainos net daug vargusiemis žmonėms tarsi sparnus įdavė. Taip atsitiiko ir su mumis nei karščio, nei nuovargio nejautėme. Be to, mūsų Klaipėdos politinių kalinių ir tremtinų choros (vad. Vytautas Salkauskas) šliaužė į Žemaitiją, UAB "Senasis Ravelinas", UAB "Vaivora" ir "Vakarų bankas". O į Kauną ir Vilnių mus nuvežė "Žarijos" savininko Kęstučio Šliauderio autobusas. Dėkojame visiems.

Nepaprastai džiugu ir svarbu, kad kartu su mums dalyvavo ir mūsų sesės, broliai iš kitų kraštų, kadaise baistų negandų išvaryti iš tévų žemės. Ne vieno veidu riedėjo ašaros. Tik šalti, bejausmai buvę KGB rūmai, nelapsprestas Genocido tyrimo centro likimas liudija, kad iš praeities dar nesugržome. Pasaulio lietuvių Dainų šventės metu ten budėjo grupė klapdiedėlių.

Ona PADVARIETIENĖ

TESTOPRIMA DAINA CONKOMOCCE

(atkelta iš 1 psl.)

spaudė mus bent vieną dainą sudažnuoti rusiškai per spalio ar gegužės šventes. Atnisakėm. Nemokamę kalbos. Teko net į ligoninę atsigulti dar kartą, kad tik nereikėtų paklusti. Grįžę į Lietuvą, įstoja į muzikos mokyklą. Mano mokytojai buvo ir Konradas Kaveckas, ir Lioginės Abarius. Baigęs neakivaizdinį būdu Konservatorių, visą laiką dirbau su chorais ir dalyvauvau šventėse. Ir šioje dalyvauvau kaip dainininkas. Džiaugiuosi sulaukęs pastarosios.

Antanas Rimvydas Čaplinskas, Vilniaus miesto Tarybos pirmininko pavaduotojas:

Šios Dainų šventės reikšmė didžiulė. Visuomenė vieni jama daina ir šokiui. Tokios šventės labai reikalingos. Visi bent trumpam pamiršome kasdieninius vargus. Kultūros ugdymui tai neįkainojamas dalykas. Ir dar niekur nejutai prievertos, kurios sovietmečiu buvo per akis.

A. Indrašiaus ekslibrisas

Noriu paminėti ir dar vieną unikalų reiškinį, skirtą Dainų šventei-ekslibrisų parodą, kurią organizavo nėkada nepailstantis Lietuvos ekslibrisų klubo prezidentas A. Čepauskas.

Antanas Paulavičius, buvęs politinis kalnys, Dainų šventės dirigentas (liepos 10-oji, Vinglo parkas, Vilnius):

Ši jubiliejinė šventė ypač reikšminga tremtiniams. Ir ne tik pati šventė. Pirmą kartą dalyvauja apie dvidešimt tremtinų chorų (šalyje jų yra per keturiasdešimt).

Dalyvavau pirmojoje pokario

metais vykusioje dainų šventėje, paskui, po nelaisvės vargų 1960m. Dainų šventėje. Tu metų repertuaras su dabartiniu nė iš tolito lyginti negalima. Dingo visas privilomas dainos apie partiją ir vadus. Atsiraodė maldos ir giesmės, pavyzdžiu J. Dambrausko

bus, taip bus... Bet štai ateina kompozitorius ir prisega žodžiams sparnus. Daro tai ypatingu būdu, ir kaip gražu net pačiam klausytis. Tada man jau visai nesvarbu, kieno žodžiai, nes jie jau skrenda nuo vienos širdies į kitą, ir mes tuo gyvename.

B. Brazdžionis Kaune, 1992m.

MUMS RAŠO

Iš Gražinos Kriščiūnaitės poezijos

Dzūkija. Į mokyklą kelias tolimas, grįžtant namo suteimsta. Ir tamsoje galingi pakelės medžiai, žolė po basomis kojomis, žvaigždės padangėje, vėjas, pakelės pirkelių žiburiai... Kažkas man tarsi kužda:

Už Tėvynę ažuolais sustojam,
Už jos laisvę - sakalais pakilom,
Už jos šlovę - vėliaurom pražydom,
Už jos tiesą - laužu suliepsnojom,
Už jos grožį - sandemis sutviskom,
Už jos garsą - griaustiniu sugriaudėm...
Už save suklupom žolela.

Ši vaikiškų savo eilėraštį ir daug kitų, sudėtų grįžtant mokyklos ir ilgai ilgai nešiotų atminty tada ir šiandien, skinė Dzūkijos partizanų vadų karininkų Adolfo Ramanausko-Vanago, Domininko Jėčiaus-Ažuolio, Juozo Vitkaus-Kazimieraičio ir visų žuvusių partizanų šviesiam atminimui.

Vė jau, tu dar laisvas

Suimi, išvežti, ištremti, likviduoti, padėti.

Slapstas, blaškos visi.

Vė jau, vė jau, paglostyk našlaitės galvele prieš miegą.
Tu dar laisvas esi. . .

Palydek į kapus, atsisvelkink už visų Tėvynę,
Iš išlato žudys.

Jau ne saulė nuo šiolė tekės Lietuvos eilė, kas ryta,
Bet motiles žardis.

Sagulinga žardis.

Šnekūčiai, 1959m.

Gerb. redakcija,

Rašau jums pirmą kartą, nors "Tremtinį" skaitau nuo 1991 metų. Man jau 68-eri. Esu baigusi pradžios mokyklą, II gr. invalidė. Sveikatą praradau Sibire. Tremtyje išbuvalau 13 metų. Dirbtai nieko negaliu, nes vaikščioju tik su ramentais. Pradėjau užrašinėti savo mintis.

Elena JANUŠONIENĖ

Ten

Braiš kapelė nuo vėjo
Ten muzamedis snugo tylus,
Gal kartais atskris lanktingelė
Ir giedos Lietuvos vartelius.
Ged tik rauža gegutėlė
Užkukuos jam gailtu balseliu,
Nežydės priu kapo ten geles,
Tik smilgos linguos pamatu-

"Malda už tėvynę", J. Strolios "Parveski, Viešpatie", J. Govédos mano žodžiai "Už Lietuvą tėvynę motina", L. Abariaus harmonizuota "Leiskit į tėvynę", nekalbant apie J. Naujalo "Lietuva brangi" ir kitas. Ir anksčiau dainuodavom "Kur bėga Šešupė", tačiau pabaiga buvo sudarkyta. Bolševikai negalėjo pakęsti žodžių "Apsaugok Aukščiausias, tą mylimą šalį".

Po šios šventės pradėsime rengtis kitai. Tremties poezijos ir dainų šventė įvyks ateinančiais metais Panevėžyje. Ten dalyvaus visi keturiems dešimt tremtinų chorų.

Bernardas Brazdžionis, poetas, Kauno Vytauto Didžiojo universiteto literatūros garbės daktaras (liepos 5-oji, Jonava):

Poetas eilėraštį parašo vienas, užsidaręs ir tyliai, tyliai.. Pats poetas negirdi pagyros žodžių ir nežino, kas iš to išeis. Rašo. Kaip

Gerbiama redakcija,

mano vienintelis mylimiausias laikraštis - tai "Tremtinys". Stengiuosi ateicių sudėti pagal metus ir numerius. Norečiau, kad ten būtų ir iš mano prisiminimų sąsiuvinio vienas kitas posmelis.

Antanas ADOMAVIČIUS

Anykščiai

Iš anykštėno rezistento, politinio kalnio Antano Adomavičiaus užrašų

TSKP veteranai

Dar kores jie iki kraujo lašo,
TSKP kartoms ištikini,
Kad lietuvių bandžiavini linq
Amžiaus nėštū pričių pavergti.
Kad kliuptų Lietuva ant kaidų
Ir nedrystų laisvės reikalai.
Kaip tą kryžių, rymanti prie kelio,
Gali jie susaudyt ir nupjaut.

1994m. liepa

IŠ SEIMO IR VYRIAUSYBĖS RŪMU

Turime planuoti kitaip!

Politinių kalinių ir tremtinių sajunga. Politinių kalinių sajunga ir Lietuvos Laisvės kovų sajūdis liepos 1-4 ir 5 dienomis paskelbė dokumentus apie tebesitesiančias protesto akcijas nuo 1993m. gruodžio 11d. vyksta akcija "Kaliniai grįžta į kameras", o nuo 1994m. vasario 18d.- "Saugosime Centro ir KGB archyvo patalpas". Vien budėjimuose dalyvavo 4400 žmonių.

"Atėjusi į valdžią LDDP, be politinių ir ekonominių valdžios institucijų pertvarkymo į "savas", rimtai susirūpino savo buvusios pirmatakių LKP nusikalstamos praeities, kartu ir savo "pudravimui" ir pataisymui. Pirmasis LDDP žingsnis, norint sujauti ypatingos reikšmės, ypač KGB ir 1-ųjų skyrių archyvų tvarkymo ir perdavimo darbą, buvo bandymas juos perduoti neaprašytus ir nei inventorizuotus. Vėl susidarys salygos juos keisti, taisyt, naikinti... LDDP, sulaužiusi duotą žodį, atmetusi Lietuvos rezistentų nuomone, klastingai pakeitė įstatymus ir pasiskyrė vien savo žmones (GTC- E.S.) - rašoma dokumentuose.

Liepos 8d. surengtoje demonstracijoje prie KGB pastato Seimo Opozicijos lyderis prof. V.Landsbergis, kalbėdamas apie okupantą įvestą tvarką, pasakė, kad "tos tvarkos kertinis akmuo buvo čia" (KGB pastatas Gedimino gatvėje Vilniuje - E.S.), kad prasidėjusio tautos naikinimo pagrindinis ginklas taip pat buvo čia - NKVD-MGB-KGB varda pavadinta įstaiga, kuri buvo skelbiama esanti ištikimiausias komunistų partijos įrankis... Juo kompartija vykdė savo politiką, o iš tikrujų įgyvendindavo Rusijos imperijos tikslus Lietuvos... Suluošinti fiziskai, bet nesuluošintos stiprios dva-

stos kankinias sugrižo! Lietuvą, kad pastidžiaugtų laisve ir nepriklausomybę, „bet nuojo protestuoti, nes jeigu paniekinami kovotojai už laisvę ir nepriklausomybę, tai nėra pagarbos ir deramo pačios nepriklausomybės vertinimo. Apgalvota įmara versti aukštyn kojom švenčiausią Lietuvos istoriją, jos kovas ir aukas. Jeigu jų (kovotojų - E.S.) atminkamas pajuokiamas, tai labai blogai Lietuvoje. Tai daug blogiau negu aukštose kainos, daug blogiau negu mūsų gyvenimo trūkumai, kad ir kokie dideli ir sunkūs jie būtų. Su jais galima rungtis, jeigu tik būtų susitelkimo ir vienybės pagrindas. O jei jo nėra, tai apmeluojami švenčiausiai dalykai. Žmonės nusimena, sutrinka, jie nebesuprantą, kur jie yra, o dar ir klaudinami žiūrėkit, kokia ta jūsų Lietuva. Užsigrudinę žilagalviai ir jaunesni - visi turime labai gerai suprasti, kad Lietuva - tai tokie jos žmonės, kokie yra. O tokų yra - nesuvokiančių, prasigėrusių, pasiduodančių melui, demagogų, apgaulei... Mes turime kalbėti, kreiptis jų sažinę, rodyti jems tikrovę, faktus. Turime kelti Lietuvą iš tos klampynės, kurioje jis atsidūrė po penkiasdešimties metų mulkinimo, klaudinimo ir melavimo... Valdžia praranda žmonių pasitikėjimą. Mes stovime didelio pavojaus akivaizdoje. Kažko tikimasi, kažkas planuoja į Maskvoje, į Vilniuje. Mes turime planuoti kitaip. Turime subrandinti ne tik savyje, bet ir visoje tautoje tvirtą žodį "Ne!"

Demonstracijoje kalbėjo monsinj. A.Svarinskas, Seimo nariai V.Briedienė, A.Endriukaitis, P.Jakučionis, dalyvavo Seimo nariai A.Stasiškis, J.Listavičius, Z.Sličytė. Nors keletą kartų kviečiami, nė vienas iš užjūrio atvykusiu lietuvių svečių nepanorėjo ar neišdrėso gyvu žodžiu paremti protesto akciju.

Pasipriešinimo dalyviai ignoruojami ir niekinami

Birželio 27d. trisdešimt penki Opozicijos Seimo nariai paskelbė pareiškimą dėl rezistencijos dalyvių niekinimo. Aukščiausioji Taryba 1991m. lapkričio 6d. patvirtino Rezistencijos (pasipriešinimo) dalyvių tokios sudėties komisiją: J.Jurgelis, A.Svarinskas, Z.Sličytė, P.Varanauskas, Z.Juknevičius, A.Paulauskas, A.Pestininkas, M.Gražulienė. Šių metų biudžeto projekte buvo numatyta 44 tūkst. litų šios komisijos darbui finansuoti. LDDP nariai A.Kunčinas, S.Burbienė G.Jurkūnaitė, A.Bajoras, B.Genzelis, M.Pronckus, V.Buinevičius, J.Karosas, remdamai G.Jurkūnaitės 1993m. lapkričio 30d. nutarimo projekta panaikinti šią komisiją, siūlė lečių jai neaskirti, tačiau Seimas DDP daugumos sprendimu paskyrė "komisijai laikina funkcionaluoti 8 tūkst. litų".

LDDP, Seimo daugumas vardu, vykdyma sisteminę rezistencijos dalyvių ignoravimo, nevertinimo ir niekinimo politiką, 1994m. birželio 2d. pateikė Seimui nutarimo projekta panaikinti šią komisiją. Valdančioji partija apie šį savo sprendimą neinformavo minetos komisijos, neinformavo Lietuvos politinių kalinių, partizanų ir tremtinių organizacijų vadovybės, nekalbant jau apie norą tai derinti - byloja dokumentas. Kaip žinoma, informacija apie asemens pripažinimą rezistencijos dalyvių nuolatos skelbiama mūsų laikraštyje.

"LDDP, jausdama neapykantą rezistentams, savarankiškai be ategiantiems, neužmiršusiems, nelėdavusiem pokario laikų idealistinės dvasios, vietoj padėkos ir pagarbos įlema žmonėm, braukia juos ne tik iš politinės veiklos, bet ir trukdo jems patiems savo rankomis ir įžardimi įprasminti savo žygiodraugų skausmą ir krauju, atlikti istorijos salygotą pareigą. Šiuo metu dirbančiai komisijai nemokami netgi tie 8 tūkst. litų" - piktinasi parlamentarai ir žada apie šią savivalę ir rezistentų paniekinimą informuoti pasaulyje lietuvių visuomenę, užsienio šalių ambasadadas.

Štai kaip apsišverčia aukštyn kojomis savaime suprantamai laisvoje demokratinėje šalyje reikala, kai laiku nepadedami kertinių teisės pamatumų akmenya.

Dar gyvos rajkomo tradicijos

Jonavos sajūdininkai, rengdamiesi paminėti Valstybės dieną, pasitarė su savivaldybės kultūros-švietimo skyriumi ir nutarė pakviesi į Valstybės šventę karius iš Ruklos "Geležinio vilko" bataliono, savanorius, šaulius. Trumpą pranešimą pavedė padaryti Sajūdžio tarybos pirmininkui E.Simanaičiui. Pakviestas tremtinių choras (vad. V.Šiukšta), ižymusis poetas Bernardas Brazdžionis.

Deja, rajono Tarybos pirmininkas (beje, anksčiau buvęs aktyvus sajūdininkas ir Sajūdžio iškeltas į ši postą, o dabar - socialdemokratų partijos veikėjas) pareiškė, kad pranešimą turi skaityti "istorikas, o ne politizuotos organizacijos atstovas". Sukrusta ieškoti raudonujų istorikų parašių į H.Šadžių ar V.Kašauskių nesirado. Sajūdžio tarybos nariai tokius rajono Tarybos pirmininko E.Gedvilos veiksmus pripažino "neleistinais ir pažeidžiančiais piliečių demokratines laisves, garantuotas Konstitucijoje". Rajono valdytojas J.Jokimas buvo įžvalgesnis ir lankstesnis. Šventė nebuvo uždrausta. Kalbėjo R.Karaliūnienė, E.Simanaitis, o B.Brazdžionio mintys, jo eileračiai, supinti su tremtinių dainomis, gražiai įprasmindo rengini.

Tik "Geležinio vilko" bataliono karininkai tuščiai myne savivaldybės slenkstį - nei kareiviu, nei savanoriu, nei šauliu šventėje nebuvo.

Teodoras ČIAPAS

Parengė
Edmundas SIMANAITIS

IŠ SEIMO IR VYRIAUSYBĖS RŪMU

Kaip prastumti savo žmogų į savivaldybę?

Seimonoys V.Lapė taip pakomentavo šią galimybę:
Proporcinė sistema (pagal sąrašą - E.S) lengvai galima prastumti savo žmogų net ir aukščiausią valdymo struktūrą. Tėvynės Sąjunga už mažoritarinę sistemą. To siekia ir krikščionys demokratai. O socialdemokratai aktyviai siūlė proporcinę rinkimų sistemą, bet su asemens reitingo elementais. Kaip tik štoto nepageidavo didžioji Seimo frakcija. Ji apsižiūrėjo, kad partijos autoritetas gerokai smuktelėjo, o LDDP nori dalyvauti rinkimuose ir šalies valdyme. Tad dabar mėgins išskelti sau ištikimus žmones ne per partiją, o per kokią nors visuomeninę organizaciją ir taip patekti į savivaldybę. Prezidentas atmetė rinkimų į savivaldybes įstatymą, su pataisomis ji grąžino Seimui. Pas Prezidentą lančiasi įvairių grupių atstovai, pavyzdžiu, pramonininkų, verslininkų. Jie galėjo paveikti Prezidentą. Štai Jonavos raj. Tarybos pirmininkas E.Gedvilas jau seniai turėjo būti atleistas iš pareigų, o laikosi iki dabar. Priėmus mažoritarinę rinkimų sistemą, jis vargu ar laimėtu, o pagal peršamą naują - puikiausią".

Paskutinėmis žiniomis, nuo liepos 13d. įsigaliojo rinkimų į savivaldybes įstatymas. Kandidatus galės kelti ir visuomeninės organizacijos, tikriausiai šunininkystės ar alaus gėrėjų klubai ir pan. Kitą dieną Seimo dangua šviežutėliam įstatymui pateikė pataisą - visuomeninėms organizacijoms neleisti siūlyti kandidatų. Ižūlus mafijozinių struktūrų veržimasis į valdžią kelia susirūpinimą ir valdančiai partijai. O gal tai tik manevras?

Moralinė parama Ičkerijai

Trisdešimt vienas Seimo narys birželio 28d. pasiraše solidarumo su Čečėnijos Respublika Ičkerija pareiškimą. Jame rašoma, kad prieš dvejus metus Lietuva ratifikavo sutartį su Rusijos Federacija dėl teisės pagalbos ir teisinių santyklių civilinėse, šeimos ir baužiamosiose bylose. Rusija šios sutarties nevaratė ir neratifikavo. Tokia vilkinimas "liudija nedraugiškumą". Siekdama reikala spręsti nora iš dalies, Lietuvos Generalinė prokuratūra 1994m. kovo mėn. 2d. pasiraše susitarimą su Ičkerijos Generaline prokuratūra dėl "Dėl teisės pagalbos kai kurios prokurorinės veiklos klausimais". Lietuvos Respublikos Vyriausybė balandžio 6d. minėtą susitarimą pripažino niekiniu ir pavedė tai pranešti Rusijos užsienio reikalų ministerijai. "Suprasdami Vyriausybės teisingą logiką, kartu pareiškiamę dėl prokuratūros nepavaldumo jai... Kaip informuoja Čečėnijos Respublikos Ičkerijos parlamentarai, jų kaimieji Rusijos puses yra blokuojama politikai, ekonomikai ir visais kitais klausimais... Morališkai remdamai Ičkerijos siekius, reikiame vilti, kad Rusijos politinės jėgos pagal laikotarpio dvasią parodys išmintį, su mažomis šalimis elgsis korektiškai ir draugiškai, pagal demokratikus pasaulių priimtus standartus", - rašoma dokumente.

Atrodo, kad šiuo atveju A.Šleževičius veikė ne kaip Vyriausybės galva, o kaip itin nuolankiai draugiškas Rusijai partijos lyderis.

Buriasi inteligenčiai

Liepos 8d. Vilniuje gausus būrys inteligenčios atstovų susirinko į steigiamąjį visuomeninės organizacijos "Vyresniųjų talka" susirinkimą. Buvo apsvarstyti ir priimti organizacijos įstatai ir programa. "Vyresniųjų talka" remia Tėvynės Sąjungos (Lietuvos Konservatorijų) tikslus ir organizuoja savo veiklą teritoriniu principu. Organizacija pasiryžusi siekti: moralinio Lietuvos atgimimo; atkurti tautos dorovines ir kultūrines vertėbes; ugdyti piliečių sąmoningumą, tautinių susipratimą ir pagarbą demokratijos principams; teisinėmis priemonėmis siekti gerovės valstybės piliečiams; analizuoti ir vertinti Seimo ir Vyriausybės nutarimus, įstatymus, sprendimus; operatyviai reaguoti į įvairiomis formomis ir metodais pasireiškiančią resovietizaciją.

Akademiko Z.Zinkevičiaus nuomone, "šiandien svarbu suburti dar nenusipolitikavusius intelektualus, kurie vadovaujasi sąžine, o ne partiniai išskaičiavimais. Jie galėtų dirbtį naujai, nešdami į tautą gėri". Prof. V.Landsbergis mano, kad organizacijos programa tobulintina, o ypač kultūros ir švietimo srityje. "Kertinis klausimas - kokia bus rytdienos mokykla". Profesoriaus nuomone, teisės reikalams programoje taip pat per mažai skirta dėmesio.

Susirinkime kalbėjo prof. J.Dvarionas, E.Simanaitis, T.Vengrytė.

Pabuskimel

Nejaugi tiek vargo patyrus brangi Lietuva Nebkelsis iš miego sunkaus?

Maironis

Noriu kreiptis į visus drąsius ir mąstančius Lietuvos žmones, ypač į inteligenčius: atsikvoškime, pabuskime iš hipnozės, į kurią mus nugramzdino Lietuvos plėšikai - LDDP. Siūlau sukurti Lietuvos nuskriaustųjų žmonių sajūdį - sajūdį prieš vagis, LDDP-istus, demagogus, susivienyti ir paskelbti kovą.

Pirmausia pasiūlytume Lietuvą valdančiems LDDP atstovams, kaip susikompromituotiems ir negarbingiems žmonėms, nedelsiant pasitraukti iš valdžios aparato. Žinoma, jie tikriausiai nenorės užleisti savo patogią krėslą. Tada siūlyčiau visus aukščiausius LDDP ponus su prezidentu priešakyje palydėti į jų užtarautą "turinė" kelionę į didingą tundrą.

Jeigu jie ten gerai tvarkytisi (geriau negu Lietuvoje), galėtų tapti ir karaliais...

Kuo daugiau mūsų įspareigos dalyvauti šiame garbingame ir atsakingame žygyje, tuo greičiau Lietuva mums nuoširdžiai padėkos.

Algimantas KAZLAUSKAS

Paulius DEMIKIS

1994m. liepa

TREMtinys

4

IVYKIAI

MARIJAMPOLE. Liepos 10-osios vakare į Marijampolės arkikatedrą Šiaulių miesto partizanai, šauliai, politiniai kaliniai ir tremtiniai atlydėjo velionį Suvalkijos sūnų, "Tauro" apygardos kapelioną, vienuoli marijoną kunigą Antaną Ylių.

Budėdami prie karsto, pasimeldėme, giedojome geduines giesmes. Liepos 11-ąją įvyko iškilmingos laidotuvės. I amžinąjį atilsį palydėjome Bažnyčios ir Tėvynės didvyri-kankinį, Lietuvos sūnų.

Te amžiams išliks jo šviesus atminimas.

Ona MARAUSKAITĖ

Liepos 11d. Marijampolės miestų kapinėse iškilo dar vienas kauburėlis. Šimtai likimo brolių iš visos Lietuvos palydėjo Amžinybėn partizaną "Tauro" apygardos organizatoriu ir įkūrėja, Lietuvos išlaissvinimo komiteto narį, kunigą Antaną Ylių, aktyvukovotoj už Tėvynės laisvę iki pat savo gyvenimo pabaigos.

Grįžęs iš sovietinių gulagų, A.Ylius po ilgų KGB trukdmui ir persekiojimui pagalau apsigyveno Šiauliuse, tačiau amžinajam poilsliui vienuoli marijonų ir jo paties valia buvo atlydėtas į Marijampolę.

Laidotuvėms vadovavo Lietuvos kariuomenės kapelionas monsinj. A.Svarinskas, šv.Mišias aukojo daugiau kaip 20 kunigų, du vyskupai, dalyvavo nemažas būrys klerikų, 5 vienuolių. Jau-

Rūn. Antano Yliaus atminimui

dinantį pamokslą pasakė monsinj. A.Svarinskas.

Ilgia laidotuvės procesija iškilmingai žingsniavuo Vytauto gatve, stabteklama prie Kančių koplyčios, KGB pastato, kuris buvo pirmoji A.Yliaus kančinimo vieta Karsta, iškelta aukštai ant šarvuocio, lydėjo šauliai, savanoriai, vienuoliai, katalikiškas jaunimas, politiniai kaliniai ir tremtiniai, šimtai marijampoliečių. Ant šaligatvių pagarbai stovėjo daugybė praelvių. Ne viena, be abejio, mąstę aplie prasmingą šio Lietuvos sūnaus gyvenimą.

Kapinėse aš. kun. A.Yliaus partizaninės kovos kelią priminė jo bendražygia, taip pat netšvenčęs kankinimui ir lageriu, kartu su ve-

loniu dirbęs Skardupiuose kun. Povilas Adomaitis. LPKTS Marijampolės skyriaus pirminkas Vytautas Raibikis pabréžė, kad kun. A.Ylius neužmiršo Suvalkijos ir, grįžęs iš gulagų, nuo įrdžiai bendravo su skyriaus taryba, buvo keletą kartų atvykę Marijampolę, noriai dalijosi prisiminimais, parodė, kur buvo paslēpti "Tauro" apygardos įkūrimo dokumentai (statutas ir protokolai), tačiau, paklausus, ar sutiktų, kad jo vardu pavadiname gatvę, 1991 11 09 parašė A.Vilutienė: "Aš nesiliečiu vertas tokios pagarbos, to aš neužsiartau: nors daug steikiu-padaryti nepavyko. Enkaudistai sutrukde-tampė po Archangelskom iškuskus, Karagandos

stepes, Vorkutas tundrą. O ir grįžus į Lietuvą dar 5 metus leidirbtis tik miško darbus. Persekojo iki 1974m, nes nesutinkau užverbuo jamas. Filme "Kryžaus šešėlyje" pavaizduota, kad kapoju žmonių galvas. Tyl po to, kai pareiškiau, kad susideginisu filmo nedemonstravo. Paliko ramybęje tik prasdėjus atgimimui".

Leidžiant karstą į duobę, nualdėjo savanorių salutas. Gedulinė minia giedojo "Marija, Marija", Lietuvos himnai ir "Lietuva brangi". Kapas paskendo gélėse ir vainikuose.

Lietuvos vargo vaikai-politiniai kaliniai ir tremtiniai lenkia galvas aš. A.Yliaus ryžtu, ištvermei, pašaukojimui.

Amžinoji šviesa jam tešviečiai LPKTS Marijampolės skyriaus galvas aš. A.Yliaus ryžtu, ištvermei, pašaukojimui.

Pirmasis Skardupių bažnyčios klebonas

Kun. Antanas Ylius gimė 1909 04 21 Arlogalos parapijoje. Mažas būdamas, neteko tėvo-nuskendo Nemune. Motina, likusi su šešiais vaikais, ištekėjo. Antanuką motina parsamdydavo ūkininkui gyvulius ganyti.

Vaikas baigės 4 skyrius pas mokytojā Vincą Bendravičių. Tas, pastebėjęs vaiko gabumus, patarė kreiptis į marijonus. Mokytojas padėjo parašyti prašymą priimti į vienuolyną ir tvarkė kitus formalumus.

Kol vyko susirašinėjimas su vienuolynu, mokytojas rengė berniuką į trečią gimnazijos klasę (dabar-septintąjį). Antanukas namiskiamas apie tai pasakė, kai buvo priimtas. Šie neprieštaravo.

1925 11 25 su mažu drabužiu patėvis nuvežė Antanuką į Kėdainių stotį, įsodino į traukinį. Pirmą kartą atvykę į Marijampolę, velyvą vakarą buvo jau vienuolyne. Čia sutikės kun. P. Andziulis, garsus pamokslininkas, ir pristatė jį naujoką mokytojui kun. J. Novickui, o šis pavedė globoti daržininkui K. Speciui.

Kitą dieną Antanukas pasisakė vienuolyno viršininkui norės būti kunigu. Kun. Andziulis paaškino, kad į pirmą gimnazijos klasę priimami ne vyresni kaip 13 metų, o jis jau einas 16 ir baigės tik 4 skyrius.

- Pareiškime rašet, - kalbėjo vyresnysis, - kad sutinki

J. Matulaitis. Teko ir jo kambarį tvarkyt.

Akyla arkivyskupo akis pastebėjo berniuko įknibimą į knygas. Tų pačių 1926m. viduržemį kunigai Totoraitis, Gergelis ir Tilvytis nusivedė Antanuką į gimnaziją egzaminuoti. Po egzaminų leido lankyti gimnaziją laisvu klausytoju.

Berniukas iš kai kurių dalykų - matematikos, gamtos mokslų, istorijos ir tikslos-pralenkė tirkruosis mokinus. Bet baigiant trečią klasę gavo pataisą iš lotynų ir vokiečių kalbos, nes tų kalbų čia buvo mokoma nuo pirmos klasės.

Per vasarą pasimokės, rudenį išlaikė pataisas ir buvo priimtas tikru mokiniu į 4 klasę.

Baigęs gimnaziją 1931m. pavasarį Kaune įstojo į Filosofijos-teologijos fakulteto teologijos skyrių.

Baigęs universitetą (1935) ir įšventintas kunigu, vikaravo Marijampolėje ir dėstė tikslybė pradžios mokyklose, taip pat į Žemkalnijoje.

1940m. raudonoji armija užėmė marijonų vienuolyno pastatus Marijampolėje, o pačius vienuolius išvaikė. Nacionalizavoto vienuolių spaustuvė. Uždarė savaitraštį "Šaltini". Jo redaktorius kun. V. Šauklys išvyko į Skardupius statyti pradėtos bažnyčios.

Ji iškėlus į Vilnių toliau bažnyčią statė kun. A.Ylius. Įstigo stogo reikalai: apskrities viršininkas sulaikė visą stogo medžiagą, sukrautą prie parapijos salės- kino Marijampolėje.

Daug daryta žygį, bet visur ironiškai atsakydavo:

- Statykite šokių salę - gausite, o bažnyčiai - ne!

Laimė, kad tą rudenį repatriavo į Vokiečių kilmės piliečiai, gyvenantys Skardupių kaime. Kun. Ylius per didelį varę supirklo iš jų statybinių medžiagų ir išvežėjo dalimis pas parapijiečius, nes buvo kalbama, kad kitaip vėl konfiskuos.

Prieš kara, birželio 9-20 dienomis, vyko žmonių gaudymai ir vežimas į Rusiją. Klebonas A.Ylius su daugeliu parapijiečių slapsėsi Skardupių laukų grioviucose.

Kai Lietuvą užėmė vokiečiai, kun. A.Ylius baigė įrengti bažnyčią. Pastatė dvieju aukštų kleboniją, marijonų naujokyną, parapijos namą su sale ir ūkinį pastatą.

Rizikuodamas savo gyvybe, slėpė žydus. Parapijiečių padedamas, juos saugojo nuo sušaudymo. Šiandien jie visi Izraelyje.

Pasitraukus vokiečiams ir užėjus rusams, daug jaunu vyrų pasitraukė į miškus. Vieni slėpėsi nuo mobilizacijos į kariuomenę, kiti pabūgę išvežimui į Rusiją. Prasidėjo sėmyšio ir netikrumo laikotarpis.

Skrebai gaudė ir šaudė partizanus ir šiaip jų įtarėliams. Imta galvoti, kaip užkirsti kelią toms žudynėms, nes tai tautos savižudystė. Nutarta imtis žygį.

Pasisekė susiekti su partizanais - dviem broliais Gavėnais, o per juos - ir su kita. Pas juos prisilaikė ir J.Pileckis, nesuspėjės pabėgti į Vokietiją.

Tuo metu skrido kalbos, kad Sovietų Sąjunga greit susipeš su amerikiečiais. Tad nuspręsta dvieris pešantis-

trečiam pasinaudoti. Tuo tikslu buvo įkurtas Skardupių apylinkės štabas, kuris greit buvo išplėstas į "Tauro" apygardą.

Komisių buvo pavesata parengti veiklos statutus, sustabdys žudynes. Kun. A.Ylius pareikalvo, kad į statutą būtų įrašytas tokis straipsnis:

"Be vyriausiojo štabo vadovybės raštu duoto leidimo nevalia niekieno nužudyti. Jeigu dėl kokios labai svarbios priežasties būtų kas nužudytas, tai turi būti pristatas vyriausiam štabui raštu smulkus visų nužydymo aplinkybių pranešimas".

Kun. Ylius ne kartą yra pabrėžęs: "Kokia bebūtų valdžia, už kiekvieną nužudytą reikės duoti ataskaitą. Ne mes sukūrėme žmogžią gyvybę, ne mūsų valia kam nors ją atimti. Tai gali padaryti tik teisėtas autoritetas".

Kur partizanų grupės pasidavė "Tauro" apygardos vadovybei, ten žudynės lėvensi. Iki kun. Ylius aresto niekam nebuvu duotas leidimas ką nors nužudyti ir jokio pranešimo apie tai nebuvu gauta.

Kun. Ylius pareikalaujavo kovotojų priesaikos, kad jie laikysis statuto nurodytų principų. Tik po priesaikos kun. Ylius sutiko bendradarbiauti su štabu. Taigi "Tauro" vienintelis siekis buvo Lietuva laisva, lietuvių demokratinė ir nepriklausoma.

Dar vėliau buvo nutarta įkurti visos Lietuvos generalinį štabą ir Lietuvos išlaissvinimo komitetą. Sumanymui pasisekus, žudynės būtų sustabdystos visoje Lietuvoje.

"Išlaissvinimo komitetas" turėjo parengti memorandumą su daugybe parašų ir įteikti keturių ministrių posėdžiams, taip pat į Molotovui. Pagal Tarybų konstituciją Lietuva pasitraukia į Tarybų Sąjungos sudėties ir pasiskelbia laisva, nepriklausoma respublika.

Kun. Ylius areštavo 1945m. spalio mėn. naktį iš 21 į 22d. Nuteisė 1946m. vasarą pagal baudžiamojo kodekso 58, lai ir 10 straipsnius. Tai politiniai straipsniai. Jo byloje nemini jokie teroristiniai veiksmai. Teroristiniai veiksmai buvo baudžiami pagal kitus straipsnius, itin pagal 59.

Talgū kun. Yliaus rankos yra švarios, o sažinė ramiai. Bet nešvari tų rašeių sažinė, kurie kaltina Ylių žudynėmis ir "teroristinių gaujų organizavimu".

Griežtas kun. A.Yliaus reagavimas į spaudos kaltinimus

Kun. A.Ylius yra tapęs spaudos jo jamu arkliuku. Kam klius, kam ne, o jis kiekviena proga pamažina. Paastrėjus antireliginei akcijai, jis vėl tapo piktų laikraštininkų taikiniu.

Reaguodamas į pramanytus kaltinimus, jis paraše raštą ir išsiuntinėjo religinių kultų įgaliotiniui, vidaus reikalų ir teisingumo ministram, vyskupams ir ordinarams: Kauno, Telšių, Panevėžio bei Kaišiadorių. Pareiškimo turinys:

"1945m. buvau telstas pagal 58 str. lai ir 10. Jokio teroristinio ar kriminalinio nusikaltimo teismas neįrodė. Gavau 10 metų už tai, kad stenglaus Lietuvą padaryti organizuotai laisvą, demokratinę, lietuvišką ir nepriklausomą. Bausmę atlikau visą. Grįžau Lietuvon 1956m. Vadinas, jau 18 metų gyvenu tévynėje.

O antireliginė propaganda kaltina mane visais nusikaltimais, kurių aš niekada nepadariau ir net neketinu daryti.

(nukelta į 6 pal.)

"Tauro" apygardos štabo steigiamasis susirinkimas, 1945 07 19.
Stovi kun. A. Ylius

su visais vyresnių patvarkymais. Jūsų noru patenkinti negalime. Jei nesutinki, gali grįžti namo.

- O ką gero aš rasiu namie? - mąstė sau berniukas. Pasimeldės koplyčioje, atsildavė vadovybės valiai - likti paprastu broliuku.

Naujokų mokytojas pastatė jį durininku, įpareigojo valyti ablejų aukštų koridorius ir tvarkyti kambarius: vysk. A.Karoso, marijonų gimnazijos direktoriaus ir Vytauto Didžiojo universiteto profesoriaus kun. J.Totoraičio, gimnazijos vice-direktoriaus kun. J.Kazako. "Šaltini" redaktoriaus kun. B.Bumšos ir kun. J.Guturavičiaus.

Darbo buvo. Suktis reikėjo, kad liktų laiko mokyti. Baigęs ruošą, sėsdavo prie vadovėlių. Broliai moksleiviai malonai padėdavo mokyti: paaiškindavo, patarė.

Vadovybė pastebėjo berniuko atkaklų norą mokyti: išnaudoti kiekvieną laisvą minutę.

1926m. žiemą į Marijampolę atvyko arkivyskupas

1994m. liepa

TREMINTINYS

5

(Tėsinys. Pradžia Nr. 13)

Po šiuo įvykių grįžome į Radvilų girią. Visą ramesnį laiką vykdžiau savo tieslogines pareigas - rinkau ir skleidžiau informaciją. Kelių valstybių (anglių, šveicarų, švedų) radio žinios apie įvykius Europoje netekė jokių vilčių Lietuvai ir jos partizanams. Su Radvila aptardami naujienas, ne vi-

ŽR partizanas vet.stud. Stasys Misijunas (apie 1944-1946m.)

suomet vienodai optimistiškai jas vertindavome. ŽR informacijos būleteniuose, greta žinių, aš perduodavau tik jo nuomonę. O man asmeniškai kasdien tvirtėjo įsitikinimas, kad Vakarų sąjungininkai neketina pasielgti su Stalinu taip, kaip su Hitleriu.

Mūsų buitis ir ginkluotė buvo apgallėtina - ginklai įvairiausią markių vieno šautuvas prancūziškas, kito olandiškas. Amunicijos beveik nebuvó. Turėjome keletą šviečiančių ir vieną garsinę raketa, bet ją labai sekminčiai panaudojome per Rozalimo apgultį. Neturėjome jokio lauko telefono. Maitintis reikėjo išgyventojų surinkto maisto, todėl jie lengvai nuspėdavo, kiek mūsų. Ir ne tik skaičių, bet ir stovyklos vietą.

Man ir kai kurieems mano draugams buvo aišku, kad be užstainio paramos maistu, ginklais ir amunicija galime reikštis tik mažomis grupėmis ir tik ten, kur

Vilčių keliais, nevilties metais

Mano atsiminimai apie "Žaliajā rinktinę"

gerai žinome vietovę. Radvila ir daugelio grupių vadai niekaip negalėjo patikėti, kad mano žinių apie Potsdamo konferencijoje įvykusį Europos padalijimą gali būti tikslios. Jie aklai tikėjo, kad jau po kelių mėnesių Rusija geruoju ar bloguoju bus priversa grįžti į savo 1938m. sienas. Arba Rusijai būsią ir dar blogiau. Taigi niekas nemant, kad Vakarai, pasiekę tokiai pergalę, galėtų būti tokie, kokie vis dėlto jie buvo. Todėl 1945m. rugpjūčio mėnesį ŽR vadas Radvila nutarė vykti į Pušaloto miškų pas ltn. Vladą Jozaką-Petraitį ir su juo sudaryti dar didesnį partizanų junginį. Po to buvo planuojama aplankyti ir visas kitas Panevėžio apskrityje veikiančias grupes, jas sujungti arba suderinti jų veiklą.

Per ryšininkus su V. Jozaku-Petraičiu buvo sutarta, kad naktį į rugpjūčio 26-ąją ŽR pagrindinis dalinys persikels prie Pušaloto miškų. Apie tai Radvila paskelbė štabui ir visai rinktinėi. Porą dienų prieš išvykstant vieniams buvo leista apsilankyti pas artimuosis, patarta ten pasikeisti baltinius, pasitikrinti avalyne ir apsirūpinti maistu. Radvila pagrindinį dalinį išsiuntė dieną ankščiau, nes vieno skyriaus partizanas laiku negrižo. Taip atsikdavo ne kartą, ir nebūtinai jie tapdavo išdavikais. Paprastai negriždavo tie, kuriems pasidarydavo fiziškai per sunku arba kurtų mamos nebeisleisdavo ir prikalbėdavo slapsytis namie įrengtamė bunkeryje. Tačiau dabar prieš numatyta didelę kelionę kpt. Radvila manė būsiant saugiau tą žygį paankstinti. Antra, nustatytą ją dieną jis norėjo keliauti vienas tik su savo adžutantu A. Žitkumi-Balsiu, nes pakeliui norėjo susitikti ir atsiveikinti su savo žmona. Be to,

tą dieną jam turėjo atnešti pašiltus naujus batus.

Išvakarėse Radvilos adjuntas A. Žitkus paprašė, kad jis pava duociu ir kitą naktį palydėčiau kapitoną. Pasakė, kad tuo reikalu susitarė su kapitonu ir šis mielai sutinką. Mielai sutinkai ir aš, nes A. Žitkus-Balsys buvo nesenai susituokę su J. Bugailiškyte-Karile, supratau draugo norą palengvinti jaunai žmonai ilgoką žygį su sunkia kuprine.

Kita naktį, kaip ir buvo numatyta, lydėjau kapitoną į Pucevičių. Kelionė atrodė lengva ir net įdomi. Pėsti įjome visai neilgai. Kapitonas įtikino, kad joti daug lengviau, negu kulniuoti pėčiam. Pievoose prirešti arba tik supančioti visur ganesi arkliai. Ir pradėjome joti. Nei balnų, nei

Vytautas Vaitiekūnas

ŽR partizanas Juozas Abromaitis

nus. Kapitonas pajuokavo, kad tokį kareivį tuo jau pat iš kavalerijos perkeltų pas pėstininkus. Toliau keliau pėčias šalia raito savo kapitono. Prieš tragiską pabaigą dar spėjau jo paklausti, ar mūsų sanitarijos skyriaus viršininkė Ramunė, būdama tokia plonytė, ištekėjusi galėtų susilaikti palikuonių.

Jau kiek po vidurnakčio ties vienu kaimu perkirtome kelią Rozalimas-Smilgiai ir, kapitono nuomone, buvome visai netoli numatyto ryšio vietas. Visur buvo labai ramu: negirdėti net šunų lojimo. Žiūronais atidžiai išžvalgėme prieš mus atsišverusį nupjautų rugių lauką. Per jį įėjo keilas, kuriuo turėjome labai greitai pasiekti tikslą. Buvo giedra, švietė mėnulis. Už gero kilometro tas keilukas dingo dideliuose krūmuose. Prie keiliuko, maždaug jo pusiaukelėje, buvo matyt nedidelis krūmokšnis. Po juo tamšlame šešelyje smulkiai nieko neįžvelgėme. Tikėjomės, kad keilis saugus. Priartėjome prie krūmokšnio. Radvila jojo baltu arkliu ir krūmuose esantys pašalūnai turėjo jį gerai matyti. Iš labai nedidelio atstumo į raitelį staiga papliupo automatų ugnis. Jau po pirmos salvės kapitonas turėjo būti mirtinai sužeistas, nes sudejavęs nukrito nuo arklio ir neatsišaudė.

Aš buvau pėčias. Pirmoji sal-

ŽR sanitarijos sk.virš. Ramunė Janina Radauskaitė-Tamošaitienė

apynasrio! Patapšnojam iš kairos ar iš dešinės arklio kaklą, ir tas jau žino, kur eiti ar risnoti. Pajoe keletą kilometrų, arklius pavydavome atgal namo. Susirastavome kitus, su kuriais daudavome tą patį. Į kelionės pabaiga joti negalėjau, pajutau, kad pradės kraujuoti kinkos, skausmingai nusitrynusios į arklio šo-

neje ir Liškiavos apylinkėje buvo kalbama, kad žuvo apie 40 rusų tarp jų dalinio vadas majoras. Buvo kalbama, kad žuvo į Šarūno būrio vadas ats. ltn. Lukšys (sl.). Žinios apie priešo nuostolius negalėjo būti partizanų bei pogrindžio tarnybų patirkintos.

"Per ši susišaudymą (Ricielio kovo Id.-A.S.) žuvo Velsiejų rajono prokuroras Stabingis ir vienas stribas, o vieną Leipalingio stribą partizanai sugavo kitame kaime". Mūsų Pūščios skyrius, prisijungę prie Šarūno būrto, po mūšio buvome apsistoję Galliūnuose ir girdėjome tą susišaudymą. Kitą dieną mes išgirdome tokią susišaudymo versiją: Leipalingio stribai, vadovaujami Kamorūno, ankstį ryte buvo atvykę į Ricielius ir slautėjo pas ūkininką netoli mokyklos. Rusai nuo Žaliųjų kaimo ties Guobiniais ar Liepiškiais pastebėjo juos ir, pamanę, kad tai partizanai, pradėjo puolimą. Stribai, pagalvoję, kad juos puola partizanai, įmėgintis. Kai susigaudė, paleido baltą raketa. Tai dar labiau įtikino rusus, kad pačiupo partizanus. Kadangi tokia raketa jie, partizanai, buvo paleidę baigiantis vakarykščiam mūšiul. Rusai puolė su dar didesniu įniršiu, o stribai, turėdami labai gerą priedangą už akmenų, atsiaudė. Žuvo

stribų viršininkas Kamorūnas. Pagal šią versiją daug nuostolių turėjo rusai. Galimas dalykas, kad susišaudžiusius išskyre anas vietas gyventojas, išėjęs su balta skara pas rusus. Šis susišaudymas buvo laikomas sekmingu Panaros mūšio epilogu.

Dar ne vėlu tikrinti ir tikslinti faktus. Gera būtų, kad išlikę gyvi Panaros mūšio dalyviai susižinotų. Daug padėtų Panaros ir minimų aplinkinių kaimų gyventojų apklausą.

Antanas SURAUČIUS

Prašome palludyti apie šiuos rezistencijos dalyvius, norinčius gauti rezistencijos dalyvio pažymą: Vladas Trimonis, veikė Molėtų raj.; Veronika Kemeklytė-Kaušakienė, Jūra Katlevičiūtė-Kaušakienė, Vladas Kuzma, Petras Kaušakis, veikė Panevėžio raj.

Atsiliepimus prašome siūsti Rezistencijos dalyvių teisių atstatymo komisijai, Laisvės al.39, 3000 Kaunas

Dar kartą apie PANAROS mūšį

Balys Virbalis "Tremtinio" 7 numeriję kvečia atsilepti tuos, kurie geriau prisimena Panaros mūšį. Man teko dalyvauti tame mūšyje. Aprašau tai prisiminimuo se, kurių pradžia "Žaliojo rikiuotė" paskelbta "Laisvės kovų archyvo" 5 numeriję.

B. Virbalis rašo, kad Panaros mūšis vykės 1945m. prieš Velykas. Mūšis vyko 1945m. vasario 28d., o Velykos tais metais buvo balandžio 1d.

Negalima teigti, kad netikėtai užpuolė Merkinės rusų įgula. Šarūno būrys (ne rinktinė) Panaroje pasitiko besartinantį priešą ir kovojo atvirose kautynėse, tai buvo ne tik Merkinės įgula, o didesnis dalinys, greičiausiai specialios paskirties.

Tą dieną buvo atodrekis, diena niūri, bet be kritulių. Kalvotoje vietoje buvo daug gilių, pažiliugusiu pusnių ir dideli plotai jau be sniego. Rusai gal vienas kitas vilkėjo baltą apsiaustą, bet pavojingiausia buvo priešo snaiperiai. Mūšis prasidėjo apie 9-10 val. pozicinės kautynės truko maždaug dvi valandas ir tėsėsi Šarūno būriui traukiantis pro Vilniautinį, dešiniuoju sparnu siekiant Liškiavos vienkiem-

ius. Būrys užėmė poziciją prie Liepiškų kaimo, kairos sparnas prisijungė prie išsirikiavusio prie Šventežerio Seirijų būrio; tose pozicijose kautynės tėsėsi iki suntem. Greit sutemo ir nebuvvo galima susiekti, kur priešas pasitraukė. Spėjama, kad nebuvvo pasitraukę į Merkinę, o apsistoję netoli-operacijai kitą dieną anksti iš ryto testi.

Apie šešiasdešimties vyrų Karvelio būrys su keliolika kulkosvaidžių iš vakaro buvo atvykę į Žaliųjų kaimą ir susisiekė su Šarūno būriu Panaroje: kitą dieną, artėjant priešui, Šarūno būrio vadas Lukšys (sl.) davė žinią Karveliui (sl.) ir pakvietė susijungti kautynėms Panaroje. Karvelis per pasiuntinį paprašė pasitraukti prie Žaliųjų kaimo ir čia kartu kautis. Taip atsikrino tik antroje mūšio dalyje.

Po kautynių Šarūno būrys išskirstė į gretimus kaimus, kur džiovinosi ir pailesėjo. Kai kurios grupės pasitraukė toliau, o Karvelio būrys išvyko į savo apylinkę.

Pasalūnų daugiausiai galėjo žuti, kai skubėjo atkirsti Šarūno būrį nuo Žaliųjų kaimo ir užėjo gerai prisidengus Karvelio būrui. Tuojau po mūšio Merki-

vė manęs nekludė ir ne man buvo taikyta. Nuo antrosios spėjau pasislėpti kelio griovye ir pradėjau atsišaudyti. Turėjau suomiško pavyzdžio automata. Priešas pradėjo šaudyti šviečiančiomis raketomis. Sušvitus prisiplojau prie žemės kaip negyvas. Raketai užgesus, nors ir buvo mėnesiena, matomumas pablogėdavo ne tik man, bet ir mano priėšams. Tokius laiko mėnesius skubėdavau išnaudoti -atsišaudydamas nutolti nuo ugnies taško. Raketoms šviečiant nustatiau, kad toje pasaloje galėjo būti ne daugiau kaip 7-8 kariai. Man kiek nutolus, jie llovesi šaudyti. Tačiau tuo jau ēmė šaudyti iš kitų dviejų taškų, esančių prie didžiojo krūmyno. Kelias pirmyn man buvo užkirstas ir liko galimybė tik atsišraukti ta kryptimi, iš kurios su kapitonu buvome atkeliavę. Tačiau netrukus aš pasižiutau išgelbėtas, nes mane pradėjo dengti gretimo lauko nupjautų kviečių gubos.

Jau šiek tiek praausus pastekiau artimiausio ryšininko Justo Radausko sodybą ir su sergančia ŽR sanitarijos skyriaus viršininkine Janina Radauskaitė-Tamošaitiene, jos sesute Elvyra ir broliuku Jurgiu praleidau labai liūdną dieną mūrinėje klėtyje. Jų tévelis tuo jau išvyko į Rozalimą surinkti žinių apie balsuojančias įvykių Gržės papasakojo, kad stigbiai kalbą, jog nušovę buožę valstietį (kapitonas vilkėjo valstietiškais drabužiais), o "vadas" pabégės, tačiau esąs sužeistas, nes labai dažnai griuvinėjės (turėjau gražų vokišką švarką ir buvau gerai ginkluotas). Iš jų žuvę 4 stribai ar enkavedistai. Žinoma, po to jie greitai sužinojo, ką iš tikrujų tą naktį nukovė.

Maždaug po pusantrų metų, man jau sedint Kauno saugumo kalėjimo 7-oje kameroje, savo tardyto Selezniovo buvau parodytas Panaros saugumo viršininkui Bogomolovui, kuris stebėjosi, kad anuomet jie manęs iš tikrujų net nesuželdė.

(B.d.)

1994m. liepa

TREMINTINYS

6

Pirmasis Skardupių bažnyčios klebonas

(atkelta iš 4 psł.)

Vokietijos okupacijos metais gelbėjau žydus, rizikuodamas savo gyvybe. Pasitraukus vokiečiams, negi aš žudystu savo brolius? Tai gryna nesąmonė. Nuo manės ar per mane niekas, ačiū Dievui, nenukentėjo. Jei kareivis padaro nusikaltimą, baudžiamas ne kaip žmonės vadas, o nusikaltęs kareivis.

Antireliginė propaganda su kombinuavo perdėm mane šmeižiantį filmą "Kryžiaus šešelyje". Ten pavaizduotas Skardupių bažnyčios rūsys su daugybe ginklų ir vadinančiu banditų Skardupių bažnyčią aš pats stačiau. Ten nėra po grindiniais jokio rūsio; kažkas filme šaukia, kad aš atimdau iš motinų vaikus ir juos žudžiau.

1961m. Ariogalos girininkijos Biršeno eiguvuje mane filmavo kertantį per mišką trasą aukštajai elektros linijai. Aš ten genėjau medį ir daivauau: "Augo girtas įtūolėlis". O filme esu pavaizduotas kertantis žmonėms galvas. Ar tai ne šlykščiausias tikrovės iškraipymas?

Vilniaus ateistiniame muziejuje vienas stendas taip sutvarkytas, tarsi aš būčiau tikras žmogžudys. Tokią išvadą ir padarė Danguolė Repšienė "Tiesoje" (1974 01 12). Laikraščiuose ir brošūrose nuolat man primetama tai, ko aš niekada nė neketinai daryti. Visur nutylima, ką bandžiau, bet nespėjau padaryti.

Pries kiek laiko antspaudas buvo man priskirtas. Dabar jau primestas Lelešiui. Propagandistai gerai žino, kas mano antspaudo autorius. Kodėl jam negražina? Mat jis agronomas, taigi neefektinga.

Ilgai tylėjau: maniau - nusibos mane šmeižti. Bet mano tylėjimą pavertė kalte, kad pagal principą: ab uno disce omnes, galėtų kaltinti visus kunigus. Dabar matau, kad gana tylėti.

Toks šmeižkiškas kunigų diskreditavimas yra sąmoninga ir atvira kova prieš religiją. Tokie kovos metodai kovotojams garbė nedaro. Kovotina garbingais ginklais - priešingais tikro mokslo argumentais, o ne melu ir šmeižtu kladinant visuomenę.

Tad prašau D.G. Prokurorą išsakyti išimti iš apyvartos aną filmą, pertvarkyti minėtą stendą, sudrausti propagandą, kad akiplėškai neiškraipytų tikrovės. Jei i mano šodinį prašymą nekreipsite dėmesio, tai būsiu priverstas labai žiauriu užprotestuoti - susideginti. Toks mano protestas niekam garbės' nepadarys'.

Po tokio pareiškimo tarybiniai pareigūnai susirūpino dėl galimo skandalo. Klausė vyak. L.Poviloni ir kun. P.Račiūna, ar kun. Yliua gali taip padaryti. Buvo atsakyta, kad gali. Tada daugiau neberodė to filmo. Nutraukė ir visą judinančią pries jį akciją.

Kun. Viktoras ŠAUKLYS

Išdavikas iš Raudondvario

Viktoras Beržinskas gimė 1878m. Pakarnų k. Betygalos valsč. Raseinių apskr. Rygoje vedė M.Narkevičiūtę, su šeima vėliau grįžo gyventi į Lietuvą.

1920m. gegužės mén. išrinktas Seimo nariu, buvo savanoriu, gavo žemės, jaikūrė Raudondvario valsč. Didvyrių k. Jo sūnus mirė jaučiatėje, trys dukros baigė mokalus, ištakėjo ir 1944m. išvyko į Vakarus.

1943m. M.Beržinskienė tragikai žuvo savo sodyboje. Beržinskas gyveno vieną su tartaia, o vėliau vedė.

Pas V.Beržinską gyveno 15 metų berniukas Vytukas B. Jo tėvali buvo ištremti į Sibirą, o brolis partizanavo. Tad Beržinskas jis globojo kaip savo vaiką.

1947m. vasario 8d. į jo sodybą atėjo Raudondvario gyventojas Leonas Z. ir papasakojo V.Beržinskui, kad turi ginklų ir šovinių ir nori visa tai perduoti partizanams. Mat jis žinojo, kad Beržinskis žmona turėjo ryšių su partizanais. Beržinskas Leonu Z. labai pasitikėjo, nes šis buvo Raudondvario šaulių būrio vadas, Raudondvaris turėjo namą. Nežinojo jis tik to, kad tasai Leonas Z. buvo saugumo suimtas, bet labai greitai paleistas.

Po dviejų dienų vėl atėjės, Leonas Z. paprašė, kad Vytukas ateilių paimiti iš jo maišą su automatu ir šoviniu, nes jis neturės laiko, o be to, berniukui nepavojinga tokį daiktą nešti - niekas nežtaras.

Vytukas vakare paėmė maišą su ginklais ir patraukė namo. Ant viškelio į Didvyrių k. berniuką sulaikė ginkluoti kareivai. Jis sumušė, atemė ginklus ir nuvežė į Kauno saugumą.

Tuo tarpu V.Beržinskis sodyboje partizanai laukė grįžtančio Vytuko. Nesulaukus kilo įtarimas. Netrukus jis išgirdo ir sargybinių šūvį. Sodyba iš visų pusų buvo apsupta. Prasidėjo susišaudymas. Visi sodyboje buvę partizanai pabėgo. Beržinskienė suželdė į pilvą. Abu šeimininkus suėmė ir išvežė į Kauno saugumą.

1947m. vasario 11d. viename Kauno fabrike buvo suimtas jaunas Raudondvario gyventojas, 1946m. grįžęs iš Vokietijos. Ta pačią dieną saugumei išvyko jo ir Leono Z. bei Vytuko akistata. Tas vyriškis neprisipažino, kad juos pažista, o tada Leonas Z. liepė viską papasakoti.

Vytukas suprato, kad Leonas Z. yra agentas ir juos išdavė. Po tardymo visus tris išvežė į kalėjimą. Beržinskas labai nusilpo, tai jis paguldė į kalėjimo ligoninę. Netrukus išvyko teismas, Vytuką ir tą jauną vyra neteisė po 10 metų. Sako, kad gegužės mén. Beržinskis Kauno kalėjime mirė, o jo žmona jau buvo mirusi anksčiau. Kur jie palaidoti, niekas nežino.

Tas jaunas vydas Karagandoje kalėjo 10 metų, o Vytuką, kaip telstą nepilnametį, po Stalino mirties paleido.

Beržinskų sodyba buvo išplėsta. Leonas Z. jau mirės.

Elena VOLSKIENĖ

1944-1945 m. įvykiai Vabalninko valsčiuje

1945m. pabaigoje, dar neprasidejus tremimams, Vabalninko valsč. Biržų apskr. nežinia kleno nurodymu iš kai kurių ūkininkų namų skrebai išvarydavo žmones, neleisdami nieko pasiimti, išveždavo turta, nugriaudavo ir trobesius. Taip iš namų buvo išvaryti šie ūkininkai.

Aukštikalnių šeima iš Martišiūnų kaimo

Aukštikalnis kurį laiką gyveno pas Vasiliauską Šalnių kaimo. Dukros buvo prisiglaudusios kažkur kitur, dažnai tévą aplan-

be karstų palaidojo Lamokelių kapinėse artimieji. Pavasarį jų palaikus perlaidojo. Jonas Pranevičius, bėgęs Šyplių kaimo link, ten ir žuvo. Artimuju jis neturėjo, todėl po kurio laiko vietiniai žmonės jis palaidojo Kuprių kapinėse. Automato serija, nukreipta į Kriovės namo duris, pataikė į Kriovienę. Moteris žuvo.

1945 m. sausio 18 d. žuvusieji

Broliai Adolfas ir Aloyzas

Vilešiai iš Nausėdžių kaimo.

Tėvali buvo pavyzdingi ūkininkai.

Lamokelių kapinės, kuriose ilsisi 1945m. sausio 18d. Girelėje žuvę partizanai

kydavo. Aukštikalnis buvo nebejaunas žmogus, silpnos sveikatos, jaunystėje buvęs dvaro kumečiu. Likvidavus dvarą, gavo 10ha žemės, pasistatė trobesius ir tvarkingai gyveno.

Baronų šeima iš Ilgalaukų kaimo

Baronas buvo pasiturintis ūkininkas. Jo namus, išvežtas turta, nugriovė. Iš gyvenamojo namo pastatyta Meilūnų mokykla, kuria vėliau praplėtė, išsvino. Lamokelių pieno surinkimo punktas. Šie pastatai ir dabar tebeztovi.

Tamoliūnų šeima iš Ilgalaukų kaimo

Turtas išvežtas, trobesiai nugrauti. Besislapstantys nuo kariuomenės vaikinai bandė priešintis. 1945m. sausio 18d. rytą mano brolis Alfonsas su draugais, tą naktį pas mus nakvojusiais, man pasakė, kad iš namų žada varyti Kuprių ir Remetkių kaimo žmones ir kad vyrai ruošiasi juos gelbėti.

Tą naktį pasnigo. Todėl aš, pasikinkęs arklių roges, turėjau panaikinti pėdas. Taip ir išdėjau savo vienintelį broli.

Tai buvo pirmas ginkluotas partizanų susirėmimas. NKVD kariuomenė užklupo taip netikėtai, kad vyrams nieko kito neliko tik begti. Vyrai traukėsi kaimo link. Alfonsas Vilešis, Domas Klinga ir Stasys Indriliūnas žuvo Ilgalaukų kaimo netoli Kriovės sodybos. Jų lavonus numetė Vabalninko turgavietėje. S.Indriliūno ir D.Klingos palaikus pasėmė savieji ir palaidojo Deikiškių kapinėse. Vilešis tėvali bijojo, todėl jo lavoną skrebai numetė prie vieškelio, vedančio į Lamokelių. Iš čia jis naktį pasiėmė savieji ir palaidojo Deikiškių kapinėse.

Elena VOLSKIENĖ

Tremtinio Nr. 13(118) straipsnio "Verta kruopščiai ištirti" autorius A. Preibys du mėnesius kartu viename barake ir vienoje sekijoje kalėjo ne su A. Kubiliumi, o su buvusiu Telšių vyskupu Ramanauskui.

Konradas Mockūnas.

Gimė 1926m. Šalnių k. Tėvali žemės neturėjo. Vedė išvažiavo į Ameriką užsidirbtį pinigų. Palogėjus sveikatai grįžo į Lietuvą ir nusipirko 9 ha žemės. Šeimoje augo trys vaikai - Konradas, Jūratė ir Juozas. Konradas žuvo Girelėje 1945m. sausio 18d. Šeimai ištremė į Sibirą. Po dešimties metų visi sugrįžo į Lietuvą.

Kazimieras Klinga.

Gimė 1922m. Ilgalaukio kaimo. Tėvali turėjo 8ha žemės. Šeimoje augo 7 vaikai. Dėl to, kad neįdavė prievolės, tévą nuteisė dvejėmis metams. 1945m. sausio 18d. žuvo sūnus Alfonsas. Netrukus 25 metams nuteisė dukrą. Pranevičius Vladivostoke mirė. Šeimai buvo priversta slapstyti.

Alfonsas Vasiliauskas.

Gimė 1923m. Šalnių kaimo. Tėvali turėjo 33ha žemės. Šeimoje augo 7 vaikai. Dėl to, kad neįdavė prievolės, tévą nuteisė dvejėmis metams. 1945m. sausio 18d. žuvo sūnus Alfonsas. Netrukus 25 metams nuteisė dukrą. Pranevičius Vladivostoke mirė. Šeimai buvo priversta slapstyti.

Aleksas Klinga.

Gimė 1913m. Ilgalaukio kaimo. Tėvali turėjo 14ha žemės, iš kurios tik 4ha buvo dirbamos. Šeimoje gimė 7 vaikai, užaugo 4 sūnūs. Aleksas Klinga, vengdamas tarnybos sovietų kariuomenėje, išėjo į mišką. Žuvo Girelėje.

Domininkas Klinga.

Gimė 1923m. Deikiškių kaimo ūkininkų šeimoje. Tėvali turėjo 25ha žemės. Šeimoje augo keturi vaikai. Tėvas mirė prieš tremimus. D.Klinga nestojo į okupantu kariuomenę, žuvo Girelėje 1948m. Dvi dukras ištremė, vienai pavyko išsislapstyti.

Jonas Pranevičius.

Gimė 1924m. Vabalninke. Tėvas stalius Jonas žuvo Girelėje. Jo broli Edvardas Daunorių suėmė Vabalninkę, tardydami užmušę ir užkasę prie žydų kapinių.

Valentinas Kapačiauskas.

Gimė Joniškelyje. Tėvas buvo dvaro sodininkas. 1928m. persikelė į Biržus. Šeimoje užaugo 3 vaikai. Buvo suimtas ir varomas pėsčiomis į Biržų į Panevėžį, pasisekė pabėgti pas partizanus. Žuvo 1945m. sausio 18d. Girelėje.

Kostas Pašluosta.

Gimė 1915m. Daunorių kaimo. Tėvali turėjo 12ha žemės. Tėvas kalvis, šeimoje užaugo 8 vaikai. Kostas nušovė stribai. Jo palaikus palaidojo Lamokelių kapinėse.

Pagal Juozo Vasiliausko poteiką medžiagą, parengė Antanas ŠIMÉNAS

Lietuvos rašytojų sajungos leidykla išleido Onutės Alksnėnės-Garbatiškienės dienoraštį "Sibire... tremtinių žeme", rašytą 1941-1956 m. taigos kirtavietėse. Tai ne tik istorinis dokumentas, bet ir jaudinantis širdies ūkušmas, iprasminantis tremtinių kančią. Knyga jau yra išleista anglų kalba.

Patikslinimas

"Tremtinio" Nr. 13(118) straipsnio "Verta kruopščiai ištirti" autorius A. Preibys du mėnesius kartu viename barake ir vienoje sekijoje kalėjo ne su A. Kubiliumi, o su buvusiu Telšių vyskupu Ramanauskui.

1994m. liepa

REMTINYS

7

1944- už Lietuvos šaulių dalinys

Husarų pulko kapitonas, kilęs iš Raseinių apskrities, tarnavęs Lietuvos kariuomenėje Tauragėje, Juozas Čeponis ir leitenantas Dūda, kilęs iš Panevėžio, 1944m. rugpjūčio pradžioje Raseinių apylinkėse suorganizavo lietuvių šaulių dalinį. To dalinio karys Antanas Baltrušaitis, g. 1928m. Raseinių valsč., Arškainių k., pasakoja, kad jis, šešiolikmetis, išstojo norėdamas neįsileisti bolševikų. Raseinių- Raudonėnų- Šakių- Kudirkos Naumiesčio- Vilkaviškio ruože 1944m. liepos mėnesį bolševikų puolimas buvo sustabdytas. Frontas čia stovėjo beveik tris mėnesius. Po trumpo apmokymo vokiečiai lietuvišką dalinį pasiuntė į 1-ąsias linijas netoli Raseinių. Vyko vietiniai, permainingi mūšiai. Tik spalio 2d. rusai, pasitelkę aviaciją, ėmė triukinti lietuvišką dalinį. Antanas Baltrušaitis matė, kaip šalia jo krito trys kulkosvaidininkai. Frontas pajudėjo į vakarus. Sutemus lietuvių dalinys iš pirmųjų linijų atsišaudydamas atsitraukė į Nemakščius. Mestas į užnugari, per Skaudvilę atsitraukė į Tauragę. Iš jos dalinį vėl pasiuntė į pirmąsias linijas Gaurės link. Čia kovojo apie dvi savaiteles. Vėl įsakymas trauktis. Pontoniniu tiltu atsitraukė į Ragainę ir statė įtvirtinimus. Prijungtas prie vokiečių divizijos, traukiniu atvyko į Karaliaučių. Jo priemiestyje visą diviziją vokiečiai sukėlė į laivą. Jiems buvo pranešta, kad pasirodė rusų povandeniniai laivai. Visiems kareiviams buvo duotos specialios liemenės, su kuriomis ilgai gali plūduriuoti vandenye. Naktį laivas atplaukė į Klaipėdą. Nuo lapkričio mėnesio dalinys vėl kovojo pirmose linijose. Gynė Klaipėdą nuo bolševikų. Pirmosiose linijose atšventė šv. Kalėdas ir Naujuosis- 1945-uosius metus. Civiliai darė vielų užtvaras, o kareiviai jas naktimis nešė ir statė niekieno žemėje, priešais savo apkasus, kad rusai lengvai nepraeitų. Lietuviška kuopa, kurioje buvo ir Antanas Baltrušaitis, turėjo apkasus greta miško. Priešais juos buvo rusų apkasai. Vieną naktį rusų lėktuvai subombardavo

savus apkasus. Lietuviai girdėjo rusų nenutrūkstamus keiksmus, sužeistujų vaitojimą. Daug rusų ten žuvo nuo savų bombų (panašiai 1944m. rugsėjo 1d. rusai subombardavo savuosius Šakiuose). Sausio antroje pusėje rusams puolant Klaipėdą, lietuvių dalinį keltais perkėlė į Neringą. Atsitraukęs dalinys susirinko Krancu mieste. Vėl vokiečiai pasiuntė į pirmąsias linijas. Netoli Antano Baltrušaičio slėptuvės buvo mėšlo krūva. Po ja pasikasė du eiliniai ir du puskarininkiai. Patrankos sviedinys pataikė į ją. Du kareiviai iš karto žuvo, o kitus du sužeidė. Vieną oro srovę net į aukštį išmetė. A. Baltrušaitis šoko pagelbėti sužeistiesiems. Čia jis užklupo rusai. Nuvarė į štabą. Pradėjo tardyti. Jie jau žinojo, kokie vokiečių daliniai kovoja prieš juos, žinojo, kad ir lietuvių dalinys čia. Nuvežė į Taupiau (dabar Gvardeisko) miestą ir uždarė į kalėjimą. Sako, kad tai Gedimino laikais statyta pilis, paversta kalėjimu. Tame kalėjime buvo lietuvių, vokiečių, prancūzų, lenkų. Čia pralaikė iki kovo pabaigos. Pasibaigus karui, prancūzus ir lenkus atskyrė, o rusus ir lietuvius nuvežė į Tulos lagerio anglies kasyklas. Šachtose dirbo bolševikų belaisviai lietuvių, latviai, estai, rusai.

1946m. liepos 1d. sumažino sargybos ir leido judėti rajono ribose. 1947m. gruodžio mėnesį išdavė dokumentus trimis jauniems lietuviams ir įsakė važiuoti į Narvą, į kariuomenę. Atvažiavus į Maskvą, jie pasuko ne į Narvą, bet į Lietuvą. Buvo išvargė ir Vilniuje stotyje užsnūdo. MGB kareiviai pabudino ir, patikrinę dokumentus, nesupratę jų, paleido. Per Kauną pėsti ējo Žemaičių plentu. Nakvoti niekas neįsileido-bijojo. Priglaudė senutė mažoje trobelėje. Pamaitino. Netoli Girkalnio apsinakvojo pas apylinkės pirmininką, kuris netrukus iš trobos išejo. Po kurio laiko stribai ir kareiviai apsupo namą. Keleiviai parodė iš šachtos atleidimo dokumentus. Saugumiečiai, nesuprastami, kad jie vyksta ne į paskirtą vietai- Narvą, paleido.

A. Baltrušaitis namuose nieko nerado. Tėvai buvo pasitraukę į Kaltinėnų valsč., Kastoniskių k. į giminaičio Konstantinavičiaus ūkį. 1948m. gegužės viduryje pas juos pradėjo lankytis rusai, tikrindami, kas čia gyvena. Šeima pasitraukė iš namų. Gegužės 22d. prasidėjo didysis Lietuvos ūkininkų trėmimas. Tokia šešiolikmečio Lietuvos jaunuolio epopėja.

Kpt. Juozas Čeponis, dalinio vadas, išvengė nelaisvės ir pradėjo partizaninę kovą Šiaulių apylinkėse. Buvo vienas "Žebenkštės" rinktinės vadų. Rinktinei suskilus, kpt. Juozas Čeponis su grupė partizanų pasitraukė į Raseinių apskr., Girkalnio valsč. ir čia įsteigė Vaidoto rinktinę. Tauragės apskr. veikė "Lydžio" rinktinės, vadovaujamos buvusio Eržvilko gimnazijos mokytojo Henrico Danilevičiaus, partizanų būriai. Kpt. Juozas Čeponis susisiekė su Henriku Danilevičiumi ir 1946m. rudenį buvo sudaryta jungtinė Kęstučio apygarda. Apygardos vadu tapo aviacijos ltn. Juozas Kasperavičius-Visvydas. Kęstučio apygardą sudarė šešios rinktinės: Juozo Kasperavičiaus-Visvydo, Henriko Danilevičiaus-Lydžio, Juozo Čeponio-Vaidoto, Juozo Žemaičio-Žebenkštės, J. Stoškaus-Eimučio ir Antano Jonušo vadovaujama Dariaus rinktinė. Kiekvienoje rinktinėje buvo po 3-4 būrius.

Kapitonas Juozas Čeponis-Tauragis kovojo Kęstučio apygardos "Žebenkštės", o po jos suskilimo-Vaidoto rinktinėje, buvo jos vadu. Vaidoto rinktinės veikimo zona buvo Žalpių, Šimkaičių, Šienlaukio apylinkės. Pagausančio k. bunkeryje pas pussererę Rozaliją Ignatavičiutę-Jakimavičienę ji kartu su partizanu Rudžiu apsupo saugumiečiai. Sunaikinę dokumentus, jie abu susisprogdino granata.

Atsiliepkitė buvę lietuviško dalinio kareiviai parašykite apie kpt. Juozo Čeponio suburtą lietuvišką dalinį ir jo partizaninę veiklą.

Kęstučis BALČIŪNAS

Kvēdarna

23-eji metai be Tėvynės

Mano bočiai, seneliai- LDK Vytauto žemaičių bajoro Rimgalos ainių. Taigi esu bajorai. Ir šiandien menu prosenelių, senelių Peiliškių dvarą Vieksnių valsčiuje. Jis sunaikintas ir mažai kas beprisimena, kad čia gyveno bajorū Rimgalų giminė. Čia gimiau aš, dvi mano seserys, du broliai...

1948m. kovo ryta auštant į namus įsiveržė enkavedistai ir stribai. Vienas iš jų, prisistatęs vyriausiu, ir pareiškė, kad mūsų šeima tremiama amžinai gyventi į kitą miestą, o kur- nepasakė. Visas Peiliškių dvaras buvo apsuptas enkavedistų ir stribų. Jie nepagailėjo net 91-uosius metus einančio senolio. Verkėme visi. Už ką, veža?

Gelėžinkelio stoty įgrūdo į gyvulinį vagoną, kur radome ir daugiau mūsų likimo žmonių. Vežė ilgai. Trejetą kartą įnešė po kibirą šalto vandens ir kibirą dvoklančio viralo visam vagonui. Mirė nemažai vaikų, ligonių. Lavonus kareiviai įsakė palikti pakelėse, laidotai neleido. Baisu buvo žiūrėti į alpstaničias motinas, kurioms reikėjo skirtis su savo kūdikiams. Niekas ir dabar nežino, kur jų kapai.

Mūsų ešelonas sustojo Krasnojarsko krašte, Ačinsko gelėžinkelio stotyje. Po atviru dangumi, drebant nuo šalčio, teko ilgai laukti. Maisto jokio nedavė, o aplie medicinos pagalbą ir kalbėti netenka. Mūsų ir keletą kitų šeimų išvežė į Ačinsko rajono Bolšoj Uluj kaimą, kur buvo kolūkio centras. Vietinė valdžia ir komendantas pasirūpino, kad nuo pirmų dienų eitume į darbą. Broliui Donatui tik 10 metų, o senolui Stanislovui Daniusevičiui- 91-eri. Visi privalėjome dirbtį. Technikos kolūkyje beveik nebuvu, visur rankų darbas. Man buvo 15 metų, o turėjau dirbtį visus sunklausius darbus: ganiau kolūkio bandas, pjoviu šieną, su jaučiais ariau dirvas. Sunku dabar įsivaizduoti, kaip tie jaučiai manęs ir klausė.

Nors enkavedistai iš anksto skelbė vietas gyventojams, kad mes fašistai, "liaudies priešai", tačiau šiame kolūkyje sutikome ir dorų įvairių tautybų (vokiečių, lenkų, rusų, ukrainiečių) žmonių.

Tremtyje likimas man lémė susipažinti su tremtiniu iš Vieksnių-Albertu Vaikas. Sukürėme šeimą. Sibiro tremtyje gime du sūnūs-Algirdas (1957m.), Vytautas (1960m.). Vaikams davėme Lietuvos kunigaikščių, nuo kurių prasideda mano protėvių ištakos, vardus. 1953m. po Stalino mirties, mūsų šeimai leido grįžti į Lietuvą. Tėvelis Benediktas Daniusevičius, sesuo Jadviga, brolis Donatas grįžo į Lietuvą, bet niekas jų čia nelaukė. Peiliškių dvarą- giminuosius narius- rado išdraskytus. Nebuvo kur prisielausti. Tėvynėje tapo klaikliai.

Senoji Stanislova Daniusevičių (1858-1951) į Sibiro tremtį 1948m. atvežė antrą kartą. Pirmą kartą senelį 1906m. už paramą žemaičių sukilėliams ištrėmė caro valdžia, bet po amnestijos leido grįžti į Lietuvą 1951m. Jis mirė Sibiro tremtyje. Nesėjome apraudoti senelio, o tai pačiai metais mirė mūsų mamytė. Likome penki vaikai. 1959m. avarijoje tragiskai žuvo brolis Eduardas. Supylėme Sibire trečią kapo kauburėlį.

Aš su savo šeima 1953m. grįžti į Lietuvą negalėjau, neturėjome lešų tolimali kelionei, neturėjome ir kur grįžti. Tai savo noru tapome tremtiniais ilgiems metams. Išvykome su vyrų į Magadaną, kur išgyvenome 13 metų. Vargais negalais susitaupėme lešų. Mažeikiuose užsisakėme kooperatinį butą. 1972m. grįžome į Tėvynę. 1985m. palaidojau virą Albertą, likau našlė. Sovietų okupaciją išbraukė iš mano gyvenimo 23-ejus metus.

**Elenos DANIUSEVIČIUTĖS-VAIKASIENĖS prisiminimus užraše
Vytėnas RIMGAILA**

Savaitę su mirusių broliu

Gyvenome netoli Kelmės, Divonių k. Žemės turėjome 14.5ha, o šeima buvo didelė- aštuoni vaikai. Mano brolis Antanas Bauža (gimės 1918m.) 1939m. buvo pašauktas į Lietuvos kariuomenę. Tarnavo Pabradėje. 1940m. rusams okupavus Lietuvą, kareiviai išsiškirstė. Brolis grįžo namo ir slapstėsi. Vokiečių okupacijos metais taip pat slapstėsi.

Kai bolševikai antrą kartą okupavo Lietuvą, 1944 metų rudenį, jis išejo į mišką pas partizanus. (Slapyvardžio nebeprisimenu.)

Gruodžio 18-20d. su partizanu Radzevičiumi buvo kaimė pas vieną ūkininką. Atrodo, kad ten sutiko du enkavedistus. Brolio, jėjės į trobą pirmas ir vieną pamatę, sušuko: "Rankas aukštyn!" Bet tada iš antro trobos galo, kur būta kito enkavedisto, nugriaudėjo šūvis. Broli nušovė.

Kitas partizanas šaudė į enkavedistus, bet buvo sužeistas. Jo likimo nežinau. Enkavedistai pabėgo.

Kažkas pranešė tėvams, kad sužeistas brolis ir reikia į parvežti. Tėvas pakinkė arklį ir parvežė valojantį. Visą parą buvo gyvas. Pries mirtį paprašė stiklinės pieno. Jam mūrus, prisistatė Kelmės stribai. Matyt, jau viską žinojo. Kai kambaryste ant lentų pamatė gulintį mūrus, labai keikšė, žiauriai su visais elgesi. Mamą į tėvą areštavo. Likome vieni vaikai su mūrusiu broliu.

Išvažiuodami pasakė, kad nedrįstume laidotai. Taip ir gyvenome visą savaitę. Kada kitas brolis, Pranas, sutiko tarnauti bolševikų armijoje, tėvai buvo paleisti. Palaidojom broliuką Kelmės kapinėse.

Su tėvais Kelmės stribai elgesi žiauriai. Motina buvo didelis smūgis. netekus iš karto dviejų sūnų: vieno amžinai, o kitą išleidus į nežiną.

Po trijų metų brolis grįžo, o 1948m. gegužės 22 dieną buvome ištremti į Irkutsko sritį. Zimos miškų pramonės gyvenvietę. Vyriausia sesuo buvo ištekėjusi, tai ją paliko.

Deja, persekojo įmačių ir Sibire nesibaigė. Už lietuvišką patriotinę dainą buvau tokio pat tremtinio įskustas ir nutelstas dešimčiai metų. Jis viešai teisme liudijo. Po 5 metų iš Bodaičio lagerio grįžau atgal į tremtį. 1957m. visi grįžome į Lietuvą. Ir čia buvo sunku. Mūsų niekas nenorėjo.

Vaciukas

Tame pačiame Divonių kaimė gyveno mūsų kaimynas Vaclovas Bartkus. Nors jis buvo už mane vyresnis, bet mudu dažnai susitikdavome, pasikalbėdavom. Jam reikėjo eiti į bolševikų kariuomenę, bet jis nėjo, o slapstėsi namuose. Turėjo arkliidėje slėptuvę. Ginklų neturėjo.

Kai buvo paskelbta, kad partizanai arba šiaip besislapstantys gali ateiti regis-truotis ir nebus baudžiami. Vaciukas patikėjo ir nuėjo. Jis paleido, bet už 2-3 savaičių į jų namus atvažiavo girti Kelmės stribai. Jie pradėjo tardyti, mušti, kankinti. Netekusį sąmonės Vaciuką įvertė į ratus ir, atsisėdė ant jo, išvažiavo. Privažiavę Aukšmiškių miškelį, nušovė ir užkasė Kelmės dvaro sode. Vaikai, ganydami karves, rado kruvi ir kepurę. Tai buvo Vaciuko kepurę. Greit rado ir šviežiai kastą žemę. Sužinojo tėvai. Naktį iškasė sūnaus lavoną ir slapta palaidojo Kelmės kapinėse. Taip netekau savo gero kaimyno ir draugo.

Bronius BAUŽOS pasakojimą užraše **Albina ŽUKAUSKIENĖ**
Panevėžys

